

НАЗНАКЕ О КОСМИЧКИМ ПОЈЕДИНОСТИМА У КЊИЗИ МИЛИВОЈА ПАВЛОВИЋА „ВЕНАЦ ОД ТРЊА ЗА ДАНИЛА КИША“

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

Филозофски факултет у Косовској Митровици, Србија
E-mail: nikolacvetkovic7@hotmail.com

Резиме: У краћем осврту на књигу Миливоја Павловића „Венац од трња за Данила Киша“ ,после указивања на вишезначну симболику *венца од трња*, скреће се пажња на елементе космичке природе, присутне у овом обимном делу. Наредни одељак је посвећен видовима космичког у Кишовом есеју о научној поезији. Завршни одељак истиче животворно присуство и уплив Кишовог опуса у нашој савремености.

Кључне речи: астрономија у култури, поетика, поезија

Књижевник, студијац и универзитетски посленик (проректор на приватном универзитету у Србији), Миливоје Павловић је од најранијих дана бављења журналистиком, посебну пажњу посвећивао сложеним и противречним појавама и проблемима у култури, науци и уметности. Уверен да су ове области стваралаштва, заједно с просветом, изузетно важне за напредак друштва, он је неко време потом то креативно посведочио и неколиким књигама у којима је ово подручје, истовремено са образовањем, васпитањем и педагошким радом, разматрао као есенцијалну вредност и саставни део етичко – политичког деловања, насупрот поједностављеним вулгарно марксистичким и тада врло честим економистичким погледима.

За Павловића је скоро свако залажење у социо – политичко, етичко, философско, уметничко – теоријско истраживање било непосредније везано за животно – емпиријске појаве и феномене, којима је критички приступао, имајући у виду како се оне манифестују и пројектују у конкретной друштвеној стварности. Са усвојеним основама философије праксе и са разуђеним теоријским погледима он је проналазио одговарајуће методе у преиспитивању актуелних токова и процеса друштвеног, културног и уметничког развика.

Има оних који сматрају да је новинарство књижевност на брзу руку. Ако оно то понекад и јесте, за Миливоја Павловића, журнализам у овим зрелим годинама јесте, поред осталог, повезан и са студијским истраживањима као и са појединим видовима научности.

Синтагма „венац од трња“ у многим традицијама, укључујући и нашу, пуна је вишезначне и амбивалентне симболике у смислу славе, победе, посвећења, али означава и смрт, страдање и жалост¹. Тај ритуални предмет кружног или овалног облика, исплетен од цвећа или трња, може да буде знак почаста, као и дубоке жалости, смрти, жртвовања, погибије. Истовремено је атрибут погребних и жртвених обреда². У хришћанском предању трнов венац у виду круне³, који Христ носи у муци, страдању оличава и прославља венчање неба и девичанске земље; кружни венац повезан је са магијским осмишљавањем прстена (и аналогних предмета као што је на пример обруч) и венчање „између Речи-Сина човечијег- и Земље девице коју је увек могуће оплодити“.

Павловићева обимна књига *Венац од трња за Данила Киша*, онтолошком целином у аристотеловском смислу: *обухваћене множине*, сведочи о релативно кратком, али врло динамичном, на моменте трагичном животу, и раскошно богатом и разноврсном *делу*, с унутрашње напонским циљевима нашег великана писане речи. Оно је моћан зрачећи извор и свеукупни израз плодовиотог присуства свестраног уметника Киша, али и самог из аутора Павловића, творца слојевитог и ингарденовски вишезначног остварења књиге (слој значења, приказаних предмета, звучача) које полифоно реafirмише мање познате књижевне текстове, фрагменте, и разнородну оставштину једног од најзначајнијих српских писаца у европским па и светским релацијама. Овај трновит и свечано узносит *венац* од Кишове славе је свеживотни *орган* у смислу *оруђа* и *органон* преиспитивања и успостављања веза са имагинативним светом који сведочанства и факте претвара у литературу / поезију, настављајући перманентну самооплодњу, преобликовање и самосвојно револуционисање система начела њихове имплицитне и експлицитне поетике, књижевне стратегије и уметничке праксе, помоћу којих се може скоро у потпуности васпоставити целовитост сагледавања драгоценог опуса.

¹ Ц.К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, Нолит, Београд, 2004, стр.182.

² *Словенска митологија – Енциклопедијски речник*, Београд, 2001, стр.71-73.

³ Према загребачком *Рјечнику симбола*, наводи се да је Христова трнова круна [венац] можда повезана са зракасто-кужним венцем „јер се трње извртањем симбола поистовећује са свјетлосним зрацима који извиру из тела Откупитељева. Понекад се Христ окруњен трновом круном [венац] приказује у *зраколиком аспекту*“ – Ж.Шевалије, А. Гербран, *Рјечник симбола*, Загреб, 1987, стр. 714.

ЕЛЕМЕНТИ КОСМИЧКЕ ПРИРОДЕ

У почетном, биографском делу књиге о Кишу, Миливоје Павловић, помало патетично, помиње и Даниловог ујака Риста Драговића, познатог црногорског историчара и Марка Миљанова,⁴ ратника за кога је велики писац говорио да је „слави свога мача додао славу пера“. Вредно је помена да је Светозар Марковић, у програмском тексту *Српској омладини* сликовито саопштио једно од битних начела борилачке етике и поетике да борци за друштвену правду и ослобођење „*треба у истој руци да држе и мач и перо*“⁵.

***

Живот се, значи, не може свести на књиге, али се ни књиге не могу свести на живот - писао је Данило Киш о свом детињству као илузији којом се *хранила његова имагинација*. Милош Црњански, један од Кишових књижевних предака, при крају *Коментара за Посланицу* дословце пише: „Живот ће бити увек нешто више од литературе“⁶.

***

И после толико година Црњански је остао доследан у томе да је *живот изнад литературе*. Ово се, као и Кишово становиште: *да се живот не може свести на књиге*, и обрнуто, потврђивало и код других писаца.

***

Импресивна небеска појава дуге стручно се одређује као лук спектралних боја који се јавља на небу као последица преламања Сунчевих зракова кроз кишне капи. У многим културама симболизује небеску славу и престо, те божанске манифестације⁷ и оличење моста између неба и земље⁸ или између овоземаљског света и раја. У Библији је знаменити знак доброћудног карактера и опроштаја. У наредној традицији поприма митолошко значење и тумачење.

У почетном делу Павловићеве књиге *Венац од трња за Данила Киша*, одмах иза Данилове назнаке о детињству, у некој врсти антрфилеа, појављује се лирски надахнута песма у прози из 1955, *Биографија*⁹ *Едуарда Кона*. У уводном делу, иза кога следе два фрагмента означена бројевима 1 и 2, истиче се да је имао наочари од сјајних призама кроз које је „гледао у свијет као

⁴ Ристо Драговић, поред осталог био је и биограф, коментатор Његоша и легендарни црногорски јунак

⁵ Н. Цветковић, *Књижевно . поетичко у делима првих српских социјалиста*, Београд, 1994, стр. 10.

⁶ М. Црњански, *Итака и коментари*, Просвета, Београд, 1959, стр. 258.

⁷ Ханс Бидерман, *Речник симбола*, Београд, 2004 стр 81.

⁸ Ж. Шевалије, А. Гербран, *Рјечник симбола*, стр 131.

⁹ М. Павловић, *Венац од трња за Данила Киша*, Службени гласник, 2016. стр 18

крз дугу“, употребљава Киш врло успешно и оригинално поређење. Дуга овде може да симболизује видове преображења свести, као и измирење неба и земље, пре спаљивања у крематоријуму.

Из завршеног, драматски експресивног фрагмента, означеног бројем 2, сазнајемо да је логорашу Едуарду Кону, Даниловом оцу, ветар

„развејао пепео кроз
витки димњак крематоријума,
високо, високо...
све до дуге.“

Ветар, као дах свемира, соларног и творног кретања, те гласник богова развејао пепео и божији прах кроз *витки димњак крематоријума*, који је симболички гледано, *соларна капија* за одлазак на небеса, те одлазак из привременог у вечно¹⁰. И то, високо, понавља Киш у посебно издвојеном реду. Докле? И ту следи космичко – поетска поента СВЕ ДО ДУГЕ!

***

При самом крају интервјуа са Миливојем Павловићем, поводом НИИ-ове награде за роман *Пешчаник*, Данило Киш, служећи се једном космолошком фигуром, говори о Гутенберговој галаксији која се полако гаси над нашим небом. И при том се служи васионском симболиком, додајући да је скоро „видљива, голим оком на звезданом небу, а да се до нас њено зрачење још није ни пробило“. Он у једној реченици два пута помиње небо, које, у трансценденталној симболици, између осталог, оличава део универзума и поредак у свемиру, место на коме се налазе облаци и звезде, као и богови са својом „небеском свитом“.

У есеју *Питање перспективе*, из далеке 1959. Данило Киш се осврће на напред поменути књигу *Данашњи значај критичког реализма*,¹¹ а враћа јој се, али сада изразитије критички 1971. из новог угла, помало постмодернистичке „интелектуалне игре“, у контексту расправе поводом књиге Станка Ласића *Сукоби на књижевној љевизици 1928-1952*.¹²

Испрва, у вези са Лукачевом књигом, Киш помиње његов нонконформизам, наводећи из предговора став о езоповском језику, и то поводом револуционарне романтике. При том истиче: „Није дакле реч о маскираном отпору и негацији, него о једном убеђењу и ставу које Лукач већ деценијама страсно излаже и брани, час езоповским језиком, час отворено и јасно, као у овом случају. Сложити се или не са тим ставовима, то је већ питање афинитета за ове или оне естетичке концепције“.¹³

¹⁰ К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр.34.

¹¹ Данило Киш, *По-етика*, стр. 103-105

¹² Исто, стр 129

¹³ Исто, стр 103

За нас је овде значајно Кишово обраћање пажње алегорији, изузетно важној стилској фигури у поступку постмодерне литературе, нарочито када се њено значење проширује на целину текста. И ту оцењује да Лукач изванредно поставља и решава питање алегорије и додаје: „Алегорија је потребна као што је потребна и критика“.¹⁴ Она је последица понора између човека и стварности. Алегорија је у обликовању света једна од битних црта авангардизма . „Алегорија, наиме, битно је апстрактна, јер одбацује ситне реалистичке детаље, претендујући на неку платоновску суштину која би садржала (али која и не садржи) све партикуле алегорије; алегорија хоће општим да изрази посебно, но оно тиме укида могућност типизације и карактера . А обрнути поступак тј. од посебног ка општем, одбацивање алегоричне дистанце, битно обогаћује свет уметности¹⁵, сматра Ђерђ Лукач, коме се, донекле, у складу са својом поетиком придружује и Данило Киш.

ВИДОВИ КОСМИЧКОГ У ЕСЕЈУ О НАУЧНОЈ ПОЕЗИЈИ

Још далеке 1960. године, Бранко Миљковић је у једном разговору устврдио да се и Ајнштајн може препевати . На питање: „Постоји ли за Вас поетска формула света?“ Миљковић је одважно истакао да су све истинске формуле света – поетске. „Често буљим у Ајнштајнове формуле и верујем да се и оне могу препевати.“ И ту заговара могућност да савремена физика узме за епитаф онај познати Бодлеров стих о човековом путу што води кроз шуму симбола, па саопштава своју формулу света: о речима као моћном оквиру света: „Све што се дешава, дешава се на подручју језика и симбола, било да се ради о атомима или звездама“ (подвукао Н.Ц.).

Зашто се у наслову есеја Д. Киша *Јабука*, (која због облика кугле делује као космички симбол) - *Њутн и поезија* – помиње овај знаменити физичар, математичар и астроном? – На ово питање даје донекле одговор, и то у два маха, управо Милутин Миланковић. Први пут, у делу *Наука и техника током векова*, после осврта на доба Галилеја и Кеплера , а други пут при крају *Успомена, доживљаја и сазнања* – после 1944. године, у одељку *Главни оснивачи егзактних и аорганичких природних наука*. Не залазећи у појединости причања *Њутнове сестричине, француском филозофу Волтеру*, задржаћемо се на ужу, литерарнију, Миланковићеву верзију из *Успомена, доживљаја, сазнања*. На замисао о изузетно важној теорији гравитације, Њутн је дошао у време боравка у Улздорпу, у јесен 1666. године када му је синула идеја о овом најзначајнијем сазнању, како оцењује Миланковић:

„Седећи у своје врту, видео је како је једна зрела јабука пала са свога стабла доле. Запитао се због чега је пала, па када је одговорио да је то било услед силе теже која јој је дала вертикално убрзање, дакле ка центру Земље, запитао се докле сеже та сила теже која се испољава свуда докле допиремо,

¹⁴ Исто, стр 104

¹⁵ Исто, стр 110-111

па и на највишим Земљиним бреговима. На послетку се запитао да ли дејство те силе сеже и до самог Месеца.¹⁶

Данило Киш као и његови бројни претходници, студиозно се бави сложеним и у неколико противречним проблемима такозване научне поезије. Томе посвећује виспрен есеј *Јабуре, Њутн, поезија* (1960) у коме аналитички преиспитује теоријско – филозофске и поетолошке основне овог деликатног феномена, полазећи од Ренегирових умних продора и открића што ће постати страсна метафизика човека и свемира и поетско-стваралачких захвата Брјусова (песма *Три јабуре*). Пре него што ће навести стихове Брјусова, Киш их оцењује плодом „мичуринског калема између поезије и науке“.

Са истог поетског стабла на коме су накалемљене три јабуре: Евина (библијска), јуначка Виљема Тела и учењачка Исака Њутна. Ми ћемо навести само две завршне строфе које се односе на трећу, Њутнову јабурку:

„Она је пала баш у своје време.
и схвати ум непроменљивост закона
који држе Земљу, небо и свет.

Та нам је трећа јабурка повратила,
Изједначила сваког, владику са рабом,
Открила нам пут ка тајнама вечним,
Да нас не би плашио више чак ни удес“

У закључном делу есеја *Јабуре, Њутн, поезија*, исте 1960. Данило Киш истиче да Ајнштајнова теорија релативитета „може имати индиректан утицај на поезију“, у смислу креативног прожимања научних и песничких истина у домену духа, интуиције, и ту помиње Бергсоново учење... У поезији, оно што се мења, што еволуира, то је управо њен соспствени *Weltanschauung*, њена унутарња језгра и те промене су према Кишу напоредне и у „зависности од човековог развоја и у зависности од приме и осеке светског духа (а то је јединство друштвно - историјских и општих метафизичких појава)“.

У финалним фрагментима есеја, Данило Киш пише о Херберт Ридовом поимању научне, односно *метафизичке поезије*, у корелацији са Рене Тиловим и Брјусовим схватањима. И ту наводи Ридово гледиште како се мисли да је *метафизичка поезија или наука* дата, саопштена у стиховима, ванредан доказ *техничке виртуозности*, међутим она ипак није *поезија у најстрожем смислу речи*. Мисаони процес и чин је израз искустава која је ум регистровао, а од избора искустава¹⁷ и активних операција мозга зависиће

¹⁶ Милутин Миланковић, *Успомене, доживљаји и сазнања*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997, стр. 866

¹⁷ У новије време, према Блекбурновом *Оксфордском филозофском речнику*, искуство ваља посматрати „као конструкцију односно производ и резултат

вредност такве мисли. „Ако уз то тај мозак има способност да своју мисао сведе на емотивну јединицу песме, имаћемо најчистију врсту метафизичке поезије“, констатује Рид. Он се понадава, да ће и поред дезинтеграције религије, та поезија бити спасена од одабране „интелигентне мањине знатне снаге и несумњивих домета“. Рид ту има у виду у првом реду „модерне физичаре“, додаје Данило Киш, па поново наводи Ридов став да ће њихово дело „пружити читав систем мисли и слика које ће моћи да инспиришу песника... Наука и поезија имају само један идеал, а то је задовољење разума“. ¹⁸ Управо у томе наш есејиста види блискост и подударност Х. Рида са линијом Гила и Брјусова, па чак и идентичност са Гиловом формулацијом *научне поезије*. ¹⁹

После изношења мишљења Андреја Бјелог, сасвим различитог од Рида и Гила, који инсистира на разлици између науке и уметности, што је у сагласју са основном Кишовом тезом, Данило заговара мало вероватну могућност да се појави и обнародује „један модерни и прикладни лирски свет под насловом *De Relative Rerum*, инспирисан Ајнштајновом Општом и Посебном теоријом релативитета“. Међутим, такав би поетски свет представљао вулгаризацију и саме поезије, а такве теме би представљале само „далеки одраз научних схватања на лирском плану“, наставља он и подсећа на Елиотову *Пусту Земљу* и еклектицизам којим је она прожета. То је, према његовом мишљењу, диктирало и наметнуло Елиоту хаотичност у идејама, мноштво сваковрсних тумачења и напомена које уносе још већу пометњу. „Лукрецијевска целовитост и узајамно прожимање научног и поетског и њихова еквилибристичка равномерност, то је само једна непоновљена страница у историји поезије“, мудро пресуђује Киш.

Потом накнадно, у напомени, указује на Хакслијево виђење научне поезије у тексту *О поетској материји* где експлиците помиње Ајнштајна, релативност и чисту математику. У вези са сложеним односом науке и поезије, А. Хаксли, поред осталих, истиче: Цона Дана, Фулкеа, Нојеса, Жил Лафарга и др. па дословно прецизира: „Кад би имао вољно осећање језика и неодољиву жељу да се изражава језиком лепоте, Ајнштајн би могао да пише најпојније лирске песме о релативности и о задовољствима чисте математике. (...) Услови у којима сви предмети... могу бити преобраћени у поезију тако су ретко извршени, спој песника и научника, песника и

деловања многобројних когнитивних подсистема што је већ било познато и Канту, који је искуство посматрао као синтетизовано од стране различитих активних операција ума.

¹⁸ Д. Киш, *Јабука, Њутн, Поезија*, стр. 23-24.

¹⁹ Идеал као што је „научни метод у поезији, мора се прихватити као нешто што је трајно колико и идеал“, истиче Рид и додаје: „Наука је успоставила велики број феномена (...) Њима недостаје синтетичко јединство. Можда се метафизичка поезија пробија у правцу успостављања тог јединства; метафизичка поезија, пробијајући се у другом смеру, може, без икакве дрскости, тежити истом циљу“.

филозофа тако је изузетан, да је теоретска универзалност уметности била само изузетно остварена у пракси... Двадесети век још увек чека свога Лукреција“, истиче Хаксли, оптимистички, просуђује са своје стране умерени песимиста Д. Киш.

Према Данилу Кишу, поезија еволуира у смеру развијања свих њених основних обележја. За њега, иначе доброг познаваоца теорије *еволуције*, сам тај појам није имао само синонимско значење *развоја*, већ знатно шире схватање у смислу настојања, саморазвоја и напретка према све изразитијој савремености. И ту Киш метафорички развојност сагледава у зависности од космопоетских морских мена „од плиме и осеке *светског духа*“. А то је, убеђен је, свеукупно јединство „друштвено-историјских и општих *метафизичких* појава“.

Поезија у непрестаном настојању и развоју потенцијално *зри изнутра*; и то некако „невидљиво сазрева у језгри, бомбрдовања атомима оних општих идеја које продиру у њу попут радијације или попут сунчеве енергије коју црпе плод.“²⁰ Овде је Киш већ на подручју атомске физике и алудира на *физику језгра* и учење о атомским језгрима и њиховом цепању (фузија језгра), а захвата/додирује и сунчеву енергију и енергију зрачења. И при том упозорава да се директним и вештачким зрачењем, „научном и филозофском пресијом не може убрзати то зрење“. Јер, поезија има свој начин сазревања и увенућа, што зависи од опште *духовне климе*, а осетљива је на *атомске радијације*, додаје метафорично, па шири слику и на *ритам џез*, колико и на њихову подложност „теорији релативитета или теорији отуђења“²¹. И ту је имао у виду Ајнштајнову општу теорију релативности²² као и кључни појам отуђења у филозофским учењима и списима Хегела, Фојербаха и младог Маркса, из његовог хегеловског периода прихватања идеје о самоотуђеној људској природи све до коначне и потпуне хуманистичке трансформације друштва.²³

²⁰ Д. Киш, *Јабука, Њутн, Поезија*, стр 26.

²¹ Исто, стр.26.

²² Данилу Кишу је било знано да основна Ајнштајнова идеја има донекле додирних тачака са Њутновим преобликованим схватањем гравитације у смеру да су „закони кретања у убрзању еквивалентни онима у пољу гравитације“. Ајнштајнова теорија разматра гравитацију не као Њутнову силу „која делује незнано кроз простор, него као метричку вредност континуума простор-време која кривуда у близини материје“. Битност Ајнштајнове теорије у оном главном, најважнијем делу ослања се на „верзију Њутнове апсолутне теорије простора, у смислу да се простор сматра као метричка вредност за себе“. – С. Блекбурн, *Оксфордски филозофски речник*, Светови, Нови Сад, 1999, стр.427.

²³ На друштвено-теоријском, филозофском и поетолошком подручју Данило Киш је, пре многих других у области литературе схватио: да смо отуђени од друштва уколико смо под снажном пресијом данас оно контролише, уместо да будемо саставни и неодвојиви део креативног социо-духовног јединства. „Код Хегела, прогрес ка апсолуту представља прогрес самосвести, који је сам по себи процес

После указивања на подложност поезије свеукупној духовној клими и ритму цеза колико и теорији релативитета и теорији отуђења, Данило Киш наглашава да се она (поезија) не може спасавати ни *инекцијама смисла* ни вештачким калемима *егзактних наука*, попут математике, хемије или астрономије, које тачно мере односе међу величинама. Поезија може да **тражи своје добро (das Gute)** – Киш овде филозофски прави разлику од придева *добар* – у области музике и сликарства; јер поезија је речито сликарство, а сликарство речита поезија, додајемо ми. Поезија у бранковском смислу, *има своју сопствену мисао, свој сопствени слух*.²⁴

Поезија, подвлачи ту Д. Киш, истовремено са сопством и јаством мисли и слуха, не остаје *глува на науку*, узету као систематско истраживање одговарајућим методама за достизање обухватних начела; нити занемарује *историју* као изучавање развоја целокупног човечанства са свим процесним стањима, делима и творевинама. Поезија, према његовом уверењу, има слуха за *реалије и универзалије*²⁵, самоегзистирајуће и независне од индивидуалних реалности у споју са њиховим онтосом.

СТВАРАЛАЧКО ПРИСУСТВО И УПЛИВ КИШОВОГ ДЕЛА

Прошло је више од четврт века откако је Данило Киш отишао у легенду, а снажно дејство његовог књижевног дела, и после толико година, као да све више добија у силини и размаху. То недвосмислено показује књига Миливоја Павловића *Венац од трња за Данила Киша*. Служећи се, на оригиналан начин, елементима савремене херменеутичке методе, он открива да Кишов стваралачки опус знатно превазилази доба у коме је настајао као и потоње деценије, делујући живо и непосредно на нове генерације читалаца и тумача (поједини прилози у *анкети*), те да је својим бићем и суштаством окренута будућности. Управо то активно и креативно *дејство* на долазеће време, те на историју литературе коју обликује према начелима модерне поетике, што је аксиолошки садржана у његовим основама, убедљиво посведочава своју епохалну опстојаност и постојаност, живо присуство и делотворни уплив, као што је то случај у великој мери и са делом Милоша Црњанског и неких других великих писаца.

Павловић је солидан зналац поетике и естетике рецепције, што је посебно испољио у студијским разматрањима сигнализма и неоавангарде. При конципирању књиге о Данилу Кишу имао је у виду сложен процес

разотуђења током кога оно што је одвојено и лажно објективизовано поново стиче своје јединство кроз самостварање и самосвест...“ – Исто, стр.300.

²⁴ Песма, према темељном бранковском начелу, у себи налази *свој начин исказивања и своје законе*. – Н. Цветковић, *Све је љубав*, Лесковац, 1979, стр.97. Види: *Елементи бранковско-стражиловске концепције*, у књизи Н. Цветковића, *Нови и стари поводи*, Јагодина, 1977, стр.77-84; и стр.68-76.

²⁵ Д. Киш, *Јабучка, Њутн, поезија*, стр.27.

актуелизације књижевно-поетских текстова од стране читалачке публике, уколико их прихвата, па је бирао фрагменте штампане у антрфилеу, који могу имати звучног одјека како међу ранијим тако, још и више, међу новим читаоцима. О њима је просуђивао пажљивим оком критичара, естетe и уметника, са истанчаним смислом за дух и сензибилитет новог времена. У томе му је веома много помогао и сам разнолики опус Данила Киша визионарски грађен и стваран за људе долазеће епохе четврте дигитално-технолошке револуције. Зато је и разумљиво што постоји делотворна интеракција између његове већ *овенчане* књиге о Данилу Кишу (награде и признања), све бројнијих читалаца, те њихове рецепције и нове продукције (припрема другог издања, интересовања за овај *догађајни роман* у Мађарској и другде, те публиковање фелтона у дневном листу *Политика*).

Павловићева је заслуга што је за Кишов опус, завршен пре више од четврт века, који је и данас врло прихватљив, пронашао прави и најбољи начин за реафирмацију одабраних фрагмената, затим одговарајуће место и форму у врсти, жанру и аксиолошком систему модерности, а надајмо се, и наредног раздобља. У том погледу видно је померио досадашње представе о његовој есенцијалној вредности, отварајући му пут креативне обнове и реинкарнације на животворним темељима.

Данило Киш је васцели свој таленат, сликовито речено нераздвојно и судбински везао за литературу, стваралаштво, уметност, дубоко личну филозофију и *по-етику* па и сциентистику. Пошто је, према сопственом признању, *отпатио поезију*, смело се упустио у *велику авантуру романа*, достижући високе, па и највише домете. Целим бићем и неподељено, вазда је веровао у уметност речи – у књижевност, и у *језик*, „*ту најгору од свих конвенција*“, стављајући ово што је преузео из лексикографске литературе, између наводница. И захваљујући том страсничком венчању за уметност (укупно узев), остварио је највеће, у неким видовима и ингениозне резултате. Њему је све великодушно даровала васцела природа, и она најличнија, стављајући му непоречно у задатак да то у свом животу овенчаном трновитим ударјем – неминовно и неизоставно својим опусом, у потпуности и изврши, воздижући се изнад свеукупне људске коначности. Његов вишеструки таленат упућивао га је да живи, страда, пати и отпати поезију и лиризам у прози, а геније, императивно: да пише романе, што је, према унутрашњим импулсима и нагону и м о р а о, без узмицања и одлагања. У том смислу Данило Киш припада династији генија (В. Иго сматра да чак и нема неке друге), па зато *они носе све круне, укључујући и оне од трња*.

**INDICATIONS ON COSMIC PARTICULARITIES IN THE BOOK OF
MILIVOJE PAVLOVIĆ "WREATH OF THORNS FOR DANILO KIŠ"**

In a shorter review on the book of Milivoje Pavlović "Wreath of thorns for Danilo Kiš", after pointing to the multiple symbolism of the wreath of thorns, attention is drawn to the elements of the cosmic nature present in this voluminous work. The next section is devoted to the cosmic aspects of Kiš's essay on scientific poetry. The final section highlights the life-bearing presence and influence of the Kiš's opus in our contemporaneity.

Key words: Astronomy in culture, poetics, poetry